

moet zeggen dat ik met mijn nieuwe benadering van de media vaak van een kale reis thuiskom.

Hier ook – altijd hetzelfde liedje – stel ik vast dat de groeiende economische druk, de strijd om de oplage- en kijkcijfers ('Het brede publiek wil het') zelfs bij de zogenaamde 'kwaliteitskranten' of 'tv-kanalen voor kwaliteitszoekers' leiden tot gebrek aan diepgang. Tot het verdwijnen van de nuance (stijl: 'ons oordeel:...' en vervolgens wordt in twee regels een voorstelling gemaakt of gekraakt). Tot daling van de diversiteit: we maken het in Vlaanderen op dit ogenblik mee dat je sommige recensies op de openbare omroep 's anderendaags gewoon in een bepaalde krant vindt.

Ik ben echt niet de enige die met enig ongenoegen kijkt naar het niveau van de theaterrecensies van de laatste jaren. De oude garde verdwijnt. Dat is natuurlijk normaal en niemand heeft iets tegen het feit dat er nieuw, jong bloed komt. Maar er bestaat wel zoiets als ervaring en kennis. Mensen moeten daarin groeien. Het probleem is dat de redacties daarin geen geld en tijd willen investeren. De invloed van die redacties is groot. Ik krijg van journalisten te horen dat het verboden is in recensies te verwijzen naar vorige producties omdat men er moet van uitgaan dat niet iedereen die gezien heeft. Journalisten die zelf toegeven dat er zoveel in hun tekst werd geknipt dat de recensie onleesbaar wordt, alle betekenis zoek is. Je krijgt het gevoel dat heldere journalistiek ver weg is; dat het meer over stijl dan over inhoud gaat, over aandacht trekken. Ik wil niet dramatisch doen, maar dat is in ieder geval niet goed.

Zo krijg je dan de situatie waarin ik bij het ontbijt de krant open op de tafel vind. Het optreden van één of andere muziekgroep wordt er vergeleken met 'pijpen door een professionele hoer'. Mijn zoon leest dat voor en ik moet aan mijn dochter van zes op een maandagochtend uitleggen wat dat dan wel betekent. Wat moet je denken als een tv-producent van de openbare omroep verklaart dat er voor 11 uur 's avonds geen plaats is voor cultuur op televisie? Wat, van cultuurmagazines op tv die herleid worden tot een opeenvolging van korte flashes gepresenteerd door hippe jongens en meisjes in een al even 'hip' formaat? Waarom kan een videofilm van *Fase*, die de openbare omroep nota bene mee produceert, alleen nog maar 's zaterdags om 2 uur in de namiddag worden getoond? Van al dit soort dingen word ik bijna kwaad.

Ik had eigenlijk graag geëindigd met iets vrolijks, iets uit de categorie 'het is allemaal zo erg niet, het heeft misschien ook goede kanten.' Bijvoorbeeld, het vervolg van de conversatie met mijn zoon: 'En zou je dat willen, zo'n danswedstrijd?' 'Nee, eigenlijk hebben we dat echt niet nodig. We kunnen best zonder.'

De mensen hebben altijd gedanst, we zijn misschien van alle kunstvormen de oudste, samen met de muziek. Maar tegelijk zijn we

zo jong, zeker in de hedendaagse dans. Daar is elke productie uniek, zelfs nauwelijks voor herhaling vatbaar. We zitten dan ook niet opgescheept met de erfenis van een repertoire, met 7.523 ensceneringen van *Drie Zusters*, met alle mogelijke interpretaties over juister en beter, met discussies over goede of slechte tekstbewerkingen. We zitten ook niet in de opera, met al die ideeën over hoe je deze of gene aria moet zingen. We zijn evenmin te vergelijken met de beeldende kunsten: daar zit naar mijn gevoel zoveel ego, macht en geld bij elkaar, dat het relaties verziekt, daar wordt er veel gedaan om indruk te maken, het gaat ook daar vaak meer over stijl dan over inhoud. Enfin, ik voel me best goed zo, in de branche van de dans.

Maar ik wou toch met iets anders eindigen, met twee zomers. Eerst iets over vorige zomer. Toen heeft het heel veel geregend. Ik was aan de Costa Brava met mijn kinderen, op een plaats waar ik zelf met mijn ouders al kwam toen ik zes of zeven was. Vorig jaar was het de eerste keer in al die jaren dat het zoveel regende: een rare regen waardoor vanuit de zee en over de bergen een heel vreemde mist opkwam, die ik nog nooit gezien had. En het bleef maar regenen. En de kinderen zaten binnen, begonnen te zagen, konden niet naar het strand. 'Waarom regent het hier?' Ik probeer dan uit te leggen dat het waarschijnlijk te maken heeft met klimaatveranderingen, met ecologische problemen, met wat de mens met de natuur doet. Toen schrok ik echt wel van de angstige toon waarop Anton vroeg: 'Jamaar, ze gaan daar toch iets aan doen, hè mama, ze gaan dat toch niet laten gebeuren?' 'Ja, zei ik, niet bang zijn, ze gaan daar echt iets aan doen, ze gaan dat niet laten gebeuren.' Eigenlijk was dat het verkeerde antwoord. Ik denk dat ik had moeten antwoorden: 'Wij gaan proberen er iets aan te doen. We gaan dat *proberen*.' Ik ben er van overtuigd dat je, als je je omgeving kapot maakt, je ook jezelf kapot maakt.

Dat was vorige zomer. Deze zomer was het dan weer heel warm. De festivals van Montpellier, Marseille en Avignon werden geannuleerd omwille van de stakingen. Fabre en Platel zaten al in Avignon, ik was in Brussel gebleven. Iemand zei me toen: 'Ja, misschien is het wel eens goed dat de economische sector, de horeca in die steden en de publieke opinie zich realiseren wat het is als er geen cultuur is, wat ze dan verliezen.' Toen dacht ik dat er misschien ook een ander scenario mogelijk is. Dat ze zouden zeggen: 'Wel mannekes, als jullie allemaal zo moeilijk doen, hé, weet je wat, volgend jaar geen festival meer, en geen theater. Echt nodig hebben we dat niet.' Laat me duidelijk zijn: het is geen angst om mijn job te verliezen, maar het heeft te maken met overleven als mens: fysisch, emotioneel, sociaal, intellectueel, spiritueel. En als die dingen verdwijnen, dan geloof ik echt dat we iets essentieels van ons menszijn verliezen. En dan zeg ik: 'Luister, we gaan dat niet laten gebeuren, we gaan daar iets aan doen, we gaan proberen er iets aan te doen.' *At least*. Proberen. 🍷